

Олена СЕМЕНОВА,

orcid.org/0000-0003-4428-1695

аспірантка кафедри педагогіки

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

(Одеса, Україна) kafedra.perevoda@gmail.com

АНДРАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена обґрунтуванню доцільності професіоналізації особистості та діяльності науково-педагогічного персоналу сучасного закладу вищої освіти в статусі андрагога шляхом набуття відповідної андрагогічної компетентності. Доведено, що приєднання України до реалізації принципів Болонської декларації (утворення єдиного ринку праці вищої кваліфікації в Європі, забезпечення якісного освітнього рівня фахівців і відповідності їх підготовки умовам міжнародного ринку праці) посилює актуальність проблеми формування андрагогічної компетентності у викладацького складу науково-педагогічного персоналу вітчизняних закладів вищої освіти. Зумовлене це тим, що в умовах модернізаційних перетворень значно зростають вимоги до якісних характеристик особистості та діяльності науково-педагогічних працівників як професіоналів у галузі вищої освіти, здатних до інноваційного пошуку, а також позитивного сприйняття й впровадження найсучасніших освітніх парадигм. Серед них чільне місце посідає андрагогічний підхід, який спонукає тих, хто супроводжує здобувачів вищої освіти під час навчання в бакалавраті, магістратурі й аспірантурі, до оволодіння професійною позицією й роллю андрагога в єдності його інформаційно-комунікативних функцій як консультанта, коуча, ментора, модератора, фасилітатора, тьютора, місіонера.

Продемонстровано, що нині є суспільний запит на комплексну науково обґрунтовану кваліфікаційну характеристику професії «Андрогог» для науково-педагогічних працівників закладів формальної і неформальної освіти, який повинен володіти спеціальними андрагогічними знаннями, теоріями і технологіями навчання дорослих; відповідними організаторськими та комунікативними здібностями, що дають змогу витворювати нове смислове життєве поле дорослого як у професійному, так і особистісному аспектах; здатністю систематичного підвищення своєї фахової – андрагогічної компетентності. Під андрагогічною компетентністю розуміється професійно значуще новоутворення особистості викладача як члена науково-педагогічного персоналу закладу вищої освіти, яке ґрунтоване на засвоєнні сукупності певних ціннісних орієнтацій та знань у галузі андрагогіки як теорії навчання дорослих, опануванні відповідних комунікативних умінь та організаційних навичок, а також розвитку гуманістичних рис та якостей, які необхідні для виконання функціональних ролей педагога-андрагога упродовж здійснення освітньої діяльності зі студентами як здобувачами ступеня бакалавра, магістра й доктора філософії.

Ключові слова: андрагогіка, андрагогічна парадигма вищої освіти, андрагогічна компетентність, професіоналізм особистості викладача-андрагога, науково-педагогічний персонал.

Olena SEMENOVA,

orcid.org/0000-0003-4428-1695

Postgraduate Student at the Pedagogics Department

Odessa I. I. Mechnikov National University

(Odessa, Ukraine) kafedra.perevoda@gmail.com

ANDRAGOGICAL COMPETENCE AS A NECESSARY COMPONENT FOR THE PROFESSIONALISM OF ACADEMIC STAFF AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article studies the reasonability for professionalization of an educator with the androgogue status and activity of the scientific and pedagogical staff at modern higher education institutions by acquiring the appropriate andragogical competence. It has been proved that Ukraine's adopting the Bologna Declaration principles (the formation of a common labour market with the highest qualification in Europe, the education level quality of experts, and their preparedness for the international labour market conditions) makes the issue of andragogical competence of the academic staff and teaching personnel at national higher education institutions even more topical. This is caused by a sustainable increase in the number of requirements for the character qualities of an educator and activity of academic workers as higher education professionals in the context of modernization transformations; they should be capable of positive perception and modern educational paradigms implementation, as well as innovative research. It is the andragogical approach that

features prominently among them; it encourages those who assist higher education applicants during their undergraduate, Master's, and postgraduate degrees to become proficient in the occupation and roles of teachers-andragogues with all their numerous information and communication functions as instructors, advisers, mentors, moderators, facilitators, tutors, coaches, and missionaries.

It has been shown that in the nearest future we are going to witness a societal demand for a comprehensive scientifically-based qualification of the "Andragogue" profession for academic staff at formal and non-formal education institutions, who are supposed to have special andragogical knowledge of theories and technologies for adult education, appropriate organization and communication skills for creating a new semantic background for adults both in professional and personal aspects, and the ability to improve systematically their professional andragogical competence. Andragogical competence refers to a professionally significant formation of a teacher's personality as a member of the academic staff at higher education institutions. The formation is based on the assimilation of a set of certain value systems and knowledge of andragogy as a theory of adult learning, the mastery of appropriate communication and organizational skills, and the development of humanistic traits and qualities that are necessary to perform the functional roles of the teacher-andragogue during the implementation of educational activities with students as applicants for Master's, Bachelor's or PhD degree.

Key words: *andragogy, andragogical paradigm of higher education, andragogical competence, teacher-andragogue's professionalism, academic staff.*

Постановка проблеми. В умовах кардинальних змін у системі вітчизняної вищої освіти, націленої на підготовку здобувачів ступеня бакалавра, магістра та доктора філософії, відповідно до певних спеціальностей, узгоджених із Національною рамкою кваліфікацій, закономірно ускладнюється зміст та розширюється функціонально-рольовий репертуар професійної діяльності науково-педагогічного персоналу закладів вищої освіти. Крім того, в умовах модернізаційних перетворень значно зростають вимоги до якісних характеристик особистості та діяльності науково-педагогічних працівників як професіоналів у галузі вищої освіти, здатних до інноваційного пошуку, а також позитивного сприйняття й впровадження найсучасніших освітніх парадигм. Серед них чільне місце посідає андрагогічний підхід, який спонукає тих, хто супроводжує здобувачів вищої освіти під час навчання в бакалавраті, магістратурі й аспірантурі, до оволодіння професійною позицією й роллю андрагога в єдності його інформаційно-комунікативних функцій як консультанта, коуча, ментора, модератора, фасилітатора, тьютора, місіонера (Лук'янова, 2013: 22).

В умовах інтенсивного розвитку науково-технічного прогресу право та відповідальність за накопичення, акумулювання та передачу знань переходить від експертів до окремих членів сучасного суспільства, які не тільки мають можливість, але й зобов'язані робити вибір ролі освіти у процесі своєї життєдіяльності. Зумовлене це тим, що освіта як сфера життєдіяльності особистості в її антропологічному розумінні дає змогу забезпечити реалізацію освітніх завдань на основі розвитку її освітніх потреб не тільки в цілях професійної самореалізації, але й придбання психологічного комфорту, розвитку та задоволення власних культурних, дозвілєвих та інших орієнтацій. Практичне втілення антропологічної кон-

цепції актуалізує тезис Е. Фора «навчатися, щоб бути» (Jögi & Gross, 2009: 91), дозволяючи в умовах здобуття вищої освіти здійснити перехід від знанневої парадигми до розвивальної – особистісно та практико-орієнтованої. Останні дають змогу застосувати провідні принципи андрагогіки (Кукуєв, 2008: 9) під час організації навчання студентів закладів вищої освіти, які за своїми соціопсихологічними параметрами є дорослими й досить «зрілими» суб'єктами освітнього процесу.

Аналіз досліджень. Андрагогічна детермінація процесів гуманізації підготовки студентів у сучасних закладах вищої освіти зумовлена інноваційними перетвореннями в освіті ХХІ століття, зокрема вимогами інформаційного суспільства та, відповідно, особливостями сутнісних сил молодого покоління, коли знання не відтворюються, а створюються, а пізнання відбувається у процесі діалогізації істини, яка має релятивістський, особистісно-ціннісний характер. Як зазначають учені, андрагогічна спрямованість освітнього процесу у закладах вищої освіти може бути забезпечена у разі реалізації певних соціопсихологічних та психолого-педагогічних умов, серед яких:

– врахування рівня розвитку когнітивних структур студентів як дорослих особистостей, здатних до структурування свого мислення (шляхом вияву критичного мислення) та ідентифікування себе в соціальному контексті, демонструючи готовність до виконання «дорослих» ролей (Зель, 2009: 11);

– надання процесу навчання студентів характеру «відкритої» освітньої системи, яка гнучко реагує на флуктуаційні впливи соціуму та сприяє розвитку їхньої особистості шляхом актуалізації освітніх потреб, наукових та професійних інтересів, формування відповідних компетентностей та творчих здібностей, які є сполучною ланкою результатів навчання з наукою та практикою (Михальчук, 2012: 89);

– активізація позиції студентів щодо власного неперервного особистісного розвитку і саморозвитку шляхом набуття усталених мотиваційних настанов у професійному самовиявленні та самовизначенні, самооцінки та саморегуляції (Огієнко, 2015: 345);

– орієнтація траєкторій підвищення кваліфікації науково-педагогічного персоналу закладу вищої освіти на набуття андрагогічної компетентності як необхідного складника їхнього професіоналізму (Лук'янова, 2013: 23).

Натомість, незважаючи на відчутний внесок зарубіжних та українських учених, які заклали методологічні настанови андрагогіки та андрагогічного підходу у вищій освіті (О. Аніщенко, С. Вершловський, М. Громкова, С. Змеєв, М. Ноулз, Л. Сігаєва), виявили певні закономірності андрагогічної підготовки педагогічних та управлінських кадрів (П. Джарвіс, С. Ізбаш, А. Кукуєв, Л. Лук'янова, К. Хойтен, П. Фрейре), сутність андрагогічної компетентності науково-педагогічного персоналу вищих навчальних закладів досліджена не досить, що спонукає до подальших розвідок.

Мета статті полягає в обґрунтуванні доцільності професіоналізації особистості та діяльності науково-педагогічного персоналу сучасного закладу вищої освіти в статусі андрагога шляхом набуття відповідної андрагогічної компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дотримуючись настанов вікової теорії розвитку, в основі якої лежить облік специфіки когнітивних процесів особистості, яка розвивається, для вікової групи від 18 до 24 років, визначеної як «студентська молодь», ми, дотримуючись тверджень М. Ноулза (Knowles et al., 2005), вважаємо більш коректним застосування андрагогічних моделей організації освітнього процесу у закладах вищої освіти. Наші спостереження свідчать, що в умовах досить жорсткої формальної системи навчання студентів, починаючи з першого – бакалаврського рівня, через другий – магістерський рівень та особливо на третьому – освітньо-науковому (докторському) рівні вищої освіти, інтенсивне впровадження андрагогічних моделей та технологій підготовки здобувачів, порівняно з традиційно застосовуваними формами освітньої діяльності, сприятиме досягненню найбільш ефективних результатів. Зумовлене це тим, що андрагогічний підхід, більш гармонійно поєднуючи в собі ідеї гуманістичності та технологічності в організації освітнього процесу на всіх його етапах, надає ведучу роль студенту, розглядаючи його як дорослу особистість і зрілого суб'єкта навчання,

спрямованого на досягнення успішної професійної кар'єри та творчу самореалізацію.

Не випадково дослідження останніх років переконливо засвідчують, що провідними чинниками, які зумовлюють необхідність набуття андрагогічної компетентності науково-педагогічними кадрами, які працюють у сучасних вітчизняних закладах вищої освіти, є:

– тенденції соціально-економічного виміру (демократизація суспільства; тісний зв'язок освіти дорослих з процесами, що відбуваються в соціально-політичному та економічному житті Європейського Союзу та України);

– тенденції європейського виміру (структурні та функціональні трансформації європейської системи освіти дорослих; європеїзація освітнього середовища вітчизняних закладів вищої, післядипломної та неперервної освіти; поєднання всіх видів навчання у його формальному, неформальному та інформальному вигляді);

– соціокультурні тенденції (спрямованість освітньої політики європейських країн та України на розвиток дорослої людини впродовж усього життя; максимальна адаптація освіти впродовж життя до потреб людини; створення сприятливих умов для її самореалізації, соціалізації, життєвої активності та участі в розбудові громадянського демократичного суспільства; надання дорослій людині можливостей для вільного вибору методів, засобів та технологій навчання у відповідності до її індивідуальних запитів) (Adult learning professions in Europe..., 2008: 73).

Отже, у зв'язку із приєднанням України до реалізації принципів Болонської декларації (утворення єдиного ринку праці вищої кваліфікації в Європі, забезпечення якісного освітнього рівня фахівців і відповідності їх підготовки умовам міжнародного ринку праці) є суспільний запит на комплексну науково обґрунтовану кваліфікаційну характеристику професії (посади) «Андрагог» для педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів формальної і неформальної освіти (Чоросова, 2013). Зазначений фахівець, на думку О. Самойленко, повинен володіти спеціальними андрагогічними знаннями, теоріями і технологіями навчання дорослих; відповідними організаційними та комунікативними здібностями, що дають змогу витворювати нове смислове життєве поле дорослого як у професійному, так і особистісному аспектах; вміннями і навичками у разі потреби перебудувати свою професійно-педагогічну діяльність відповідно до освітніх потреб та можливостей дорослих; здатністю систематичного підвищення своєї фахової – андрагогічної компетентності (Samoilenko, 2019 16: 198).

Оскільки організація навчання дорослих здійснюється у межах андрагогічної парадигми, у якій викладач є експертом у галузі технологій навчання дорослих, організатором спільної діяльності з тими, хто навчається, консультантом, натхненником, співавтором індивідуальної програми навчання, організатором оптимальних умов процесу навчання, а отже, джерелом знань, умінь і навичок, констатує С. Толочко, то носій андрагогічної компетентності повинен володіти:

- системним мисленням, що сприяє цілісному розумінню професійної діяльності, своєї ролі та місця у системі освіти дорослих;

- навичками аналізу та проектування освітніх програм особистісного і професійного зростання дорослих;

- здатністю до рефлексивного аналізу якості здійснення організаційної та науково-методичної діяльності;

- сформованими навичками організації групової роботи, активного, інтерактивного, ситуативного та спеціального навчання слухачів, ефективного педагогічного спілкування з ними, а також методами педагогічного впливу;

- змістом, сучасними методами, формами навчання дорослих на основі положень андрагогічної науки; технологіями побудови навчального процесу;

- способами мотивації слухачів до неперервного навчання та розвитку, конструювання соціально-педагогічних, рольових та ігрових ситуацій, що приводять у дію механізми самоорганізації та саморозвитку, стимулюють до творчої активності (Толочко, 2019: 137).

Натомість сутність андрагогічної компетентності у науково-педагогічній літературі визначається авторами по-різному:

- як інтегративна якість особистості, яка проявляється у здатності створювати оптимальні умови для навчання дорослих, передбачаючи розвиток їхніх творчих здібностей, сприяючи опануванню дорослою людиною навичок планування, реалізації, відбору змісту, форм, методів навчання та здійсненню не тільки традиційної інформаційно-накопичувальної, але й методологічно орієнтованої освіти, необхідної для роботи з потоком інформації, що постійно розширюється (Зель, 2009: 7);

- як сукупність теоретичних знань (з теорії та методики освіти дорослих; особливостей розвитку людських ресурсів, підвищення кваліфікації; сучасних освітніх концепцій) і практичного досвіду (уміння ставити цілі та визначати зміст освіти дорослих; розробляти навчальні програми для дорослих; здійснювати аналіз результатів навчання

та їх оцінку), доповнених педагогічними навичками у галузі освіти дорослих, як-от: вибудовування андрагогічної взаємодії «лектор – дорослий учень», діалогічного міжособистісного вербального та невербального спілкування з метою налагодження співпраці між учасниками освітнього процесу шляхом дотримання емоційної гнучкості, пов'язаної з емпатією та фасилітацією (R. Niemstra, 1994: 19);

- як сплав особистісних якостей, які виявляють зрілість фахівця у галузі освіти дорослих (почуття власної гідності, толерантність, відповідальність, навички спілкування, емпатія, гнучкість) та професійних умінь (щодо способів реалізації принципів освіти дорослих, застосування методів та засобів навчання дорослих, вияву та оцінювання їхніх освітніх потреб, формування цілей та змісту навчання, технік активізації саморефлексії та критичного мислення, самооцінки та саморозвитку), що забезпечують ефективність управління процесом навчання дорослих (Jögi, Gross, 2009: 226);

- як систему знань, умінь, досвіду, особистісних якостей викладача, які зумовлюють його здатність ефективно виконувати професійну діяльність у галузі освіти дорослих на основі знання сутності й провідних принципів андрагогіки, основних форм, методів і прийомів навчання дорослих, розуміння їхніх психологічних та фізіологічних особливостей, використання технік комунікації з людьми різних соціальних груп з урахуванням їхнього життєвого і професійного досвіду, комунікаційної здатності, запитів та очікувань від навчання, прояву особливих особистісних якостей (емпатії, толерантності, співчуття, активності), а також готовності до самоаналізу та саморозвитку протягом життя (Вавілова, 2005: 11);

- як набір певних умінь, знань, навичок, особистісних якостей і ціннісних орієнтацій, які зумовлюють здатність педагога взаємодіяти із дорослими, які навчаються, шляхом визначення рівня їх підготовки та певних потреб, обсягу і характеру життєвого досвіду і можливостей його використання у процесі навчання; виявлення когнітивного і навчального стилів та психолого-фізіологічних особливостей, використання різних методик, засобів і стратегій навчання; створення комфортних фізичних і психологічних умов навчання, проведення оперативної соціально-психологічної та функціонально-когнітивної діагностики; організації сумісної діяльності всіх учасників процесу навчання; застосування різноманітних критеріїв, форм, методів, засобів і процедур оцінювання академічних досягнень, визначення зміни особистісних якостей і мотиваційно-ціннісних установок, а також перспектив особистісно-професійного зростання (Кукуев, 2008: 10–11);

– як знання та розуміння принципів та особливостей навчання дорослих, володіння технологіями мотивації до їх навчання та розвитку, а також способами зміни професії та роду діяльності (Ізбаш, 2017: 82);

– як інтегративна якість особистості, яка передбачає здатність допомогти дорослій людині опанувати певні вміння та навички, розвивати творчі здібності (Михальчук, 2012: 82);

– як єдність теоретичної та практичної готовності педагога до виконання своїх професійних функцій, що характеризує його діяльність та особистість як суб'єкта самостійної, відповідальної та ініціативної взаємодії зі світом шляхом оволодіння андрагогічними знаннями та цілеспрямованого їх використання у прогнозуванні, плануванні та реалізації освітнього процесу з метою розвитку дорослих, самореалізації їх потреб (Огієнко, 2015: 340).

Отже, незважаючи на наявність різних визначень, андрагогічна компетентність найчастіше розглядається як професійно значуща якість особистості викладачів системи післядипломної освіти, інших категорій, що залучені до надання послуг дорослим: консультантів, соціальних працівників, фахівців служби зайнятості, управлінців. При цьому андрагогічна компетентність розглядається обов'язковим складником їхнього професіоналізму (Вавилова, 2005: 7; *Adult learning professions in Europe...*, 2008: 118), що передбачає зміну стандартних форм і методів роботи з дорослими особами, спонукаючи їх до активності, пошуку спільних рішень, прояву свого інтелектуального й соціокультурного потенціалу через застосування різних форм групової роботи, які віддзеркалюють внутрішні інтереси і потреби всіх учасників освітньої діяльності, а психологічно комфортна обстановка сприяє пошуку нових знань та набуттю професійних компетенцій.

Висновки. Отже, під андрагогічною компетентністю слід розуміти професійно значуще новоутворення особистості викладача як члена науково-педагогічного персоналу закладу вищої освіти, яке ґрунтоване на засвоєнні сукупності певних ціннісних орієнтацій у сфері освіти дорослих та андрагогічних знань, опануванні відповідних комунікативних умінь та організаційних навичок, а також розвитку гуманістичних рис та якостей, які необхідні для виконання функціональних ролей педагога-андрагога упродовж здійснення освітньої діяльності зі студентами як здобувачами ступеня бакалавра, магістра й доктора філософії.

Показниками вияву андрагогічної компетентності науково-педагогічного персоналу закладу вищої освіти, на нашу думку, є такі як-от:

– готовність до роботи зі студентами як дорослою аудиторією, створення оптимальних умов для їхнього навчання, здійснення не тільки традиційної інформаційно-накопичувальної, але й методологічно орієнтованої освіти, необхідної для роботи з потоком інформації, що постійно розширюється;

– уміння визначати освітні потреби і запити студентів як здобувачів різних рівнів вищої освіти, урахувати особливості їхньої мотивації, процесу навчання, групової динаміки дорослої аудиторії;

– здатність залучати студентів, магістрантів та аспірантів до інтерактивної взаємодії у процесі навчання, застосовувати технології модуляції, фасилітації, менторства, тьюторства, коучінгу, тренінгу, едвайзінгу, супервізорства;

– спроможність визначати цілі та прикінцеві результати навчання, спонукати здобувачів вищої освіти як дорослу аудиторію до рефлексії, опанування навичок планування, відбору змісту, форм і методів навчання з урахуванням власних інтересів та соціокультурних потреб, інтелектуальних здібностей та персональних обмежень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вавилова Л. Н. Формирование андрагогической компетентности методиста в процессе повышения квалификации : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Кемерово, 2005. 230 с.
2. Зель І. О. Формування андрагогічної компетентності у студентів гуманітарних факультетів класичних університетів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Черкаси, 2009. 22 с.
3. Ізбаш С. Проблема андрагогічної підготовки педагогічного персоналу як викладачів для освіти дорослих. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. 2017. № 1. С. 80–85.
4. Кукуев А. И. Андрагогическая подготовка преподавательских кадров для системы образования взрослых. *Интеграция методической (научно-методической) работы и системы повышения квалификации кадров* : материалы IX Всер. научн.-практ. конф. Челябинск, 2008. Ч. 2. С. 3–11.
5. Лук'янова Л. Андрагог – соціальний посередник в інформаційно-освітніх процесах дорослої людини. *Професійне становлення особистості*. 2013. № 2. С. 20–26.
6. Михальчук О. Формування андрагогічної компетентності студентів педагогічних університетів Польщі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Черкаси, 2012. 200 с.
7. Огієнко О. І. Підготовка викладача вищої школи в умовах магістратури: андрагогічний підхід. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми, 2015. № 6 (50). С. 336–341.

8. Толочко С. В. Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної освіти : дис. ... доктора пед. н. : 13.00.08. Київ, 2019. 451 с.
9. Чоросова О. М., Герасимова Р. Е. Профессиональный стандарт андрагога: контекст и формы профессиональной переподготовки на преподавателя высшей школы с андрагогическим образованием. *Формирование трудовых ресурсов высокой квалификации* : сб. научн.-метод. материалов. Киров : МЦНИП, 2013. Вып. 2. С. 451–459.
10. Adult leaning professions in Europe, a study on current situation, trends and issues: Research voor Beleid: final report. Brussels : European Commission, 2008. 157 p.
11. Hiemstra R. Lifelong education and personal growth. The Columbia retirement handbook. New York : Columbia University Press, 1994. 200 p.
12. Jögi L. & Gross M. The professionalization of adult educators in the Baltic states. *European Journal of Education*, 2009. No 44 (2). Pp. 221–242.
13. Key competencies for adult learning professionals, contribution to the development of a reference framework of key competences for adult learning professionals: Research voor Beleid: final report. Brussels : European Commission, 2010. 157 p.
14. Knowles M.S., Holton III E.E., Swanson R.A. The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development. 6th edition. London, New York : ELSEVIER Butterworth Heinemann, 2005. 378 p.
15. Nuissl E. & Lattke S. Qualifying adult learning professionals in Europe. Bielefeld : W. Bertelsmann Verlag, 2007. 177 p.
16. Samoilenko O. Formation and development of adult education in Ukraine and Slovak Republic: comparative analysis. *Scientific Herald of the Institute of Vocational education and Training of NAES of Ukraine* : collection of researches. Kuiv, 2019. Issue: 1 (18). Pp. 195–201.

REFERENCES

1. Vavilova, L. N. (2005). Formirovanie andragogicheskoy kompetentnosti metodista v processe povysheniya kvalifikatsii [Formation of andragogical competence of the methodist in the process of professional development]: dis. ... kand. ped. nauk. 13.00.08. Kemerovo. 230 s.
2. Zel, I. O. (2009). Formuvannya andragogichnoyi kompetentnosti u studentiv gumanitarnih fakultetiv klasichnih universitetiv [Formation of andragogical competence in students of humanities faculties of classical universities]: dis. ... kand. ped. nauk. 13.00.04. Cherkasi. 22 s.
3. Izbash, S. (2017). Problema andragogichnoyi pidgotovki pedagogichnogo personalu yak vikladachiv dlya osviti doroslih [The problem of andragogical training of pedagogical staff as teachers for adult education]. *Naukovi zapiski Ternopil'skogo nacionalnogo pedagogichnogo universitetu imeni Volodimira Gnatyuka*. Ser. Pedagogika. No. 1. S. 80–85.
4. Kukuev, A. I. (2008). Andragogicheskaya podgotovka prepodavatel'skikh kadrov dlya sistemy obrazovaniya vzroslykh [Andragogical training of teachers for the adult education system]. *Integratsiya metodicheskoy (nauchno-metodicheskoy) raboty i sistemy povysheniya kvalifikatsii kadrov: materialy IX Vser. nauchn.-prakt. konf. Chelyabinsk*. Ch. 2. S. 3–11.
5. Luk'yanova, L. (2013). Andragog – socialnij poserednik v informacijno-osvitnih procesah dorosloyi lyudini [Andragogue – a social mediator in the information and educational processes of an adult]. *Profesijne stanovlennya osobistosti*. No. 2. S. 20–26.
6. Mihalchuk, O. (2012). Formuvannya andragogichnoyi kompetentnosti studentiv pedagogichnih universitetiv Polshi [Formation of andragogical competence of students of pedagogical universities of Poland]: dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Cherkasi. 2012. 200 s.
7. Ogiyenko, O. I. (2015). Pidgotovka vikladacha vishoyi shkoli v umovah magistraturi: andragogichnij pidhid [Training of a high school teacher in the conditions of master's degree: andragogic approach]. *Pedagogichni nauki: teoriya, istoriya, innovacijni tehnologiyi*. Sumi. No. 6 (50). S. 336–341.
8. Tolochko, S. V. (2019). Teoretichni j metodichni zasadi formuvannya nauково-metodichnoyi kompetentnosti vikladachiv u sistemi pislyadiploumnoyi osviti [Theoretical and methodical bases of formation of scientific and methodical competence of teachers in the system of postgraduate education]: dis. ... doktora ped. n. 13.00.08. Kyiv. 451 s.
9. Chorosova, O. M., Gerasimova R. E. (2013). Professionalnyj standart andragoga: kontekst i formy professionalnoj perepodgotovki na prepodavatelya vysshej shkoly s andragogicheskim obrazovaniem [Andragogy professional standard: context and forms of professional retraining for a teacher of higher education with andragogy education]. *Formirovanie trudovykh resursov vysokoj kvalifikatsii: sb. nauchn.-metod. materialov*. Kirov: MCNIP. Vyp. 2. S. 451–459.
10. Adult leaning professions in Europe, a study on current situation, trends and issues: Research voor Beleid: final report. Brussels: European Commission, 2008. 157 p.
11. Hiemstra, R. (1994). Lifelong education and personal growth. The Columbia retirement handbook. New York: Columbia University Press. 200 p.
12. Jögi L. & Gross M. (2009). The professionalization of adult educators in the Baltic states. *European Journal of Education*. No. 44 (2). Pp. 221–242.
13. Key competencies for adult learning professionals, contribution to the development of a reference framework of key competences for adult learning professionals: Research voor Beleid: final report. Brussels: European Commission, 2010. 157 p.
14. Knowles, M. S., Holton III, E. E., Swanson, R. A. (2005). The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development. 6th edition. London, New York: ELSEVIER Butterworth Heinemann. 378 p.
15. Nuissl E. & Lattke S. (2007). Qualifying adult learning professionals in Europe. Bielefeld : W. Bertelsmann Verlag. 177 p.
16. Samoilenko, O. (2019). Formation and development of adult education in Ukraine and Slovak Republic: comparative analysis. *Scientific Herald of the Institute of Vocational education and Training of NAES of Ukraine: collection of researches*. Kyiv. Issue: 1 (18). Pp. 195–201.